

ÜRGÜP HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1934-1951)

 Bülent AKKAYA^a

Özet

Mustafa Kemal'in girişimi ile kurulmuş, eğitim ve kültür yuvası olarak da çok sayıda çalışmaları olan Halkevleri, 19 Şubat 1932'de ilk kez on dört merkezde açılmıştır. Ürgüp Halkevi de iki yıl sonra 22 Şubat 1934'te açılmıştır. Tarihi ve kültürel olarak önemli bir yerleşim yeri olan Ürgüp'te açılan halkevinin faaliyetlerini ortaya koymak ve değerlendirmek bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu makalede; Ürgüp Halkevinin, Türk inkılabının halka ulaştırılması ve vatandaşların aydınlatılmasındaki katkılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çerçevede hazırlanan makalemizde, Ürgüp Halkevi ve faaliyetleri arşiv belgelerinin ışığında incelenmiştir. Ürgüp Halkevi, çalışmalarına temsil, spor, sosyal yardım ve sanat şubeleri (kol) ile başlamıştır. 1950 yılına gelindiğinde Ürgüp Halkevi'nin, halk dersaneleri ve kurslar kolu haricinde tüm kolları vardı. Araştırmamıza göre Ürgüp Halkevi'nin, spor, kütüphane ve yayın, temsil ve sanat kolları faal iken diğer kollarının fazla bir çalışması olmamıştır. Ürgüp Halkevi, sınırlı bütçe ve imkânsızlıklarına rağmen verilen konferanslar, yapılan temsiller ile Atatürk ilke ve inkıplarının halka anlatılmasını sağlamıştır. Bunun yanında halkevinde açılan kurslar, yapılan sportif ve kültürel çalışmalar ile vatandaşların eğitimine ve kültürel gelişimine katkı sağlanmıştır. Ürgüp Halkevi, 1934-1951 yılları arasında memleket insanlarını çatısı altında toplamış, kentli, köylü birlikteliğini sağlamaya ve halkın sosyo-kültürel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ürgüp Halkevi, Halkevi, Halkevi faaliyetleri, Cumhuriyet Halk Partisi, Kayseri.

URGUP COMMUNITY CENTER AND IT'S ACTIVITIES (1934-1951)

Abstract

Community Centers, which was established with the initiative of Mustafa Kemal and has many activities as an education and cultural center, was opened for the first time in fourteen centers on February 19, 1932. Urgup Community Center was opened two years later on February 22, 1934. The subject of this study is to reveal and evaluate the activities of the Community Center opened in Urgup, which is an important historical and cultural settlement. In this article; It is aimed to reveal the contributions of Urgup Community Center to the delivery of the Turkish Revolution to the public and to the enlightenment of the citizens. In our article prepared within this framework, Urgup Community Center and its activities were examined in the light of archival documents. Urgup Community Center started its activities with representation, sports, social aid and arts branches. By 1950, the Urgup Community Center had all its branches except the state private teaching institutions and courses. According to our research, while sports, library and publishing, representation and art branches of Urgup Community Center are active, not much work has been done in other branches. Despite

^aDr., Nevşehir İl Emniyet Müdürlüğü, bulentakkaya98@yahoo.com

Makale Geliş Tarihi: 21.04.2022, Makale Kabul Tarihi: 06.06.2022

the limited budget and impossibilities of the Urgup Community Center, conferences and representations made it possible to tell the public about Atatürk's reforms. In addition, the courses opened in the Community Center, the sports and cultural activities carried out contributed to the education and cultural development of the citizens. Urgup Community Center, gathered the people of the country under its roof between 1934-1951, tried to ensure the integrity of the city and the villagers and to meet the socio-cultural needs of the people.

Keywords: Urgup Community Center, Community Center, Activies of community Center, Republican People's Party, Kayseri.

Giriş

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren, ülkenin çağdaş medeniyetler seviyesine getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu hedef doğrultusunda yapılan bazı düzenlemeler, toplum ve devlet katında çatışmalara yol açmıştır. 1930'lu yıllarda Türk siyasetinde ortaya çıkan muhalefeti yumuşatmak yerine otoriter bir yönetim ağırlık kazanması nedeniyle de iç siyasette bir gerginlik olmuştu. İşte böyle bir ortamda; oluşan gerilimi azaltmak, yapılan inkılapları halka anlatmak için dünyada da örnekleri bulunan halkevlerinin açılması düşünülmüştür (Tuğluoğlu, 2005, ss. 110-111). Halkevlerinin açılmasındaki temel amaç, yetişkin eğitimi ile halkın gösterilen hedeflere ulaşmasını sağlamaktır (Özdemir & Aktaş, 2011, s. 236, 243). Bu amaç doğrultusunda; daha önce halkın eğitimi için önemli görevleri yerine getirmiş olan Türk Ocakları, yurttan yeterince yayılmadığı ve inkılapların halka anlatılmasında yeterli çaba gösterilmediği gibi sebeplerle 1931 yılında kapatılmış ve -malvarlıkları Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) devredilmiştir (Arıkan, 1999, s. 264; Özdemir & Aktaş, 2011, s. 240). CHP, daha önce Türk ocaklarında yapılan çalışmaların, "Halkevleri" adı altında yürütülmesine karar vermiştir. Bu amaç doğrultusunda dünyadaki halkevleri tarzındaki gençlik ve kültür kurumları incelemek için Avrupa'ya heyetler gönderilmiştir. Selim Sırrı Tarcan, İsveç'e, Vildan Aşir Savaşır, Çekoslovakya'yı ziyaret ederek incelemelerde bulunmuşlardır. Halkevlerinin kuruluş çalışmalarında Çeklerin "Sokollar"ı ön plana çıkmıştır (Özdemir & Aktaş, 2011, s. 245). Vildan Aşir Savaşır'ın da bulunduğu bir komisyonca bir tüzük çalışması yapılmış ve Halkevlerinin yapısı ortaya konulmuştur (Çeçen, 2000, s. 110). Yayınlanan Halkevleri talimatnamesinde; bu evler oluşturulurken Macaristan'daki, Çekoslovakya'daki, İtalya'daki ve Almanya'daki milli kültür cemiyetlerinden, çiftçi derneklerinden vb. halk kültür teşkilatlarının çalışmalarının örnek alındığından bahsedilmiştir. Türkiye'de de cumhuriyet ve inkılap sahalarında çalışmak mecburiyetinde olduğu vurgulanmıştır (CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 2). Nihayetinde Halkevleri, "Misak-i Milli milliyetçiliğinin ruhu içerisinde ve CHP ilkelerine uygun birer Halk Eğitim Merkezi" (Turan, 1999, ss. 72-75) olarak bir teşkilatlandırılmıştır.

Açılan halkevlerinin amacı ve görevleri ise Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesinde şu şekilde düzenlenmiştir: "program temelleri Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılıktır"tır. ... Programımız bu ana ve temel prensiplerin hâkimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini; milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkarılmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder". Özetle halkevleri, parti programı ve hedefleri uğrunda çalışacak vatandaşları toplayacak ve birleştirecek yerler olarak düşünülmüştür (CHF Halkevleri Talimatnamesi, ss. 1-3).

Halkevleri, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda 19 Şubat 1932'de ilk kez 14 merkezde açılmıştır (BCA, 490.1.0.0. / 3.14.6, s. 2). Kayseri'nin en eski ve büyük ilçelerinden birisi olan Ürgüp'teki halkevi şubesi de 22 Şubat 1934'te açılmıştır. Tarihi ve kültürel olarak önemli bir yerleşim yeri olan Ürgüp'te açılan halkevinin, çalışmalarını ortaya koymak ve yerel tarih çalışmaları bakımından değerlendirmek, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu makalede; Ürgüp Halkevi'nin 1934-1951 yılları arasında, Türk inkılabının halka ulaştırılması ve vatandaşların aydınlanması noktasında katkılarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Halkevleri ile ilgili çok sayıdaki çalışmaya rağmen Ürgüp Halkevi hakkında yazılmış kapsamlı bir bildiri, makale ve kitap bulunmamaktadır. Kapsamlı bir kaynak eser bulunmadığı gibi Ürgüp Halkevi'nin çalışmalarının derlendiği kendi yayını da bulunmamaktadır. Halkevi'nin bağlı olduğu Kayseri Halkevi, Erciyes isimli aylık bir dergi yayınlamıştır (BCA, 490.1.0.0. /4.21.5). Erciyes dergisi, Mart 1938-Mart 1950 arasında 85 sayı olarak çıkartılmıştır. Dergi içerik olarak; Kayseri ve yurdun değişik yörelerini tanıtmış, saygın yazar ve şairlerin eserlerine yer vermiştir (Taşoluk, 2007, s. 40, 41). Erciyes dergisinde yayınlanan yazıları irdelediğimizde, Ürgüp Halkevi'nin bir faaliyeti tespit edilememiştir¹. Ürgüp'e yakın bir yer olan Niğde'deki Halkevi, Akpınar isimli bir dergi çıkartmıştır. Akpınar dergisi, 5 yıl yayında bulunmuş (Temmuz 1934-Aralık 1941) ve son sayısı 54-61. sayılar olarak yayınlanmıştır. Dergide halkevi çalışmaları duyurulmuş, bölgenin tanıtımı yapılmıştır (Sürme, 2009, ss. 39-64). Akpınar dergisinde yayınlanan yazıları irdelendiğinde, Ürgüp Halkevi'nin bir faaliyeti tespit edilememiştir.²

Ürgüp ilçesinde yayınlanmış ve Halkevi'nin faaliyetlerini dönemi itibariyle yansıtan yerel bir yayın da bulunmamaktadır. Ürgüp ilçesinde matbaanın kurulması ancak 1970'lerde olduğu gibi Ürgüp'ün hâlihazırda bağlı olduğu Nevşehir'de de ilk gazeteler 1950'li yıllarda çıkartılmıştır (Saraç, 2016, ss. 223, 241). Bu nedenle çalışmamızda Ürgüp Halkevi'nin, 1934'te açılışından 1951'de kapanışına kadar olan dönemdeki faaliyetlerini incelerken birincil kaynak bulmak mümkün olmamıştır. Bunların yanı sıra Halkevi'nin bina, demirbaş ve mali imkânlarının zayıflığı nedeniyle fazla bir çalışması bulunmamaktadır. Dolayısıyla, CHP genel merkezinin hazırladığı yıllık faaliyet raporlarında da kendine pek yer bulamamıştır. Bu nedenle Ürgüp Halkevi ile ilgili makalemiz, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığındaki arşiv belgelerine³ dayandırılmış, diğer basılı eserler de kullanılmıştır.

A. HALKEVLERİNİN AÇILIŞI VE YAPISI

Halkevleri fikrini, araştıran, bulan ve geliştiren Atatürk olmuştur. Türk Ocaklarının kapatılarak, halkevlerinin açılış sürecini yönlendiren bizzat kendisi olmuştur. Ancak, cumhurbaşkanı olarak halkevlerinin açılışında, ön planda olmamış, uzaktan verdiği direktif ve talimatlarla çalışmalarını şekillendirmiştir. Şunu da belirtmeliyiz ki; halkevlerinin açılmasında, Türkiye'nin yanı başındaki

¹ Berna Taşoluk, "Kayseri Halkevi ve Erciyes Dergisi'nin Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı Yüksek Lisans tezinde Erciyes dergisinin bibliyografyasını yayınlamıştır. Erciyes Dergisinin 40-41. sayısında sadece Ürgüplü Saz Şairi Mahfî, tanıtılmıştır (Taşoluk, 2007, s. 63).

² Akpınar dergisinin 52, 53 sayılarında "Ürgüp'ten Birinci Mektup" (Muammer Lütfü) ve 54, 61. Sayılarında Ürgüp'ten İkinci Mektup (Muammer Lütfü) başlıklı yazılar yayınlanmıştır (Sürme, 2009, ss. 63-64). Bahse konu mektup içerikleri için bakınız (Kılıç, 2020a).

³ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığındaki belgelerle ilgili bir tespitimizden bahsetmek gerekiyor. Şöyle ki; Ürgüp Halkevine ait belgelerin çoğu, o tarihlerde Ürgüp ilçesinin Kayseri'ye bağlı olmasından dolayı, Kayseri Halkevine ait tasnif edilmiş belgelerin içerisinde bulunmaktadır. Ancak bazı belgeler, Niğde Halkevine ait tasnif edilmiş belgelerin içerisinde bulunmaktadır. Muhtemel ki bunun sebebi; Ürgüp'ün hali hazırda Nevşehir'e bağlı olmasından ve o tarihlerde Nevşehir'in ilçe olarak Niğde'ye bağlı olmasından kaynaklanmaktadır.

yabancı ideolojilerin baskısı altına girmemek ve benimsenen altı ilkenin halka öğretilmesi fikri etkili olmuştur (Çeçen, 1990, ss. 134-135).

Halkevlerinin amaçlarını; Başbakan İsmet İnönü, Halkevlerinin Açılışının Birinci Yıldönümünde: *“Halkevleri vatandaşların külfetsiz toplandıkları yer olduğu gibi vatandaşların memleket ve millet işlerini, bilhassa milletin yüksek kültür işlerini düşündükleri gibi zahmetsiz konuşabilecekleri yerdir”* şeklinde ifade etmiştir (Halkevleri, 1940, s. 4).

Eğitim ve kültür yuvası olarak açılan halkevlerinde, yapılan çalışmalardan bazıları şu şekildeydi:

- 1-Yöresinin genel bilgisini yükseltmeye yarayacak konularda konferanslar düzenlemek.
- 2- Türk dilinin yaşayan kelimelerini, türkülerini, masallarını ve atasözlerini araştırmak, toplamak.
- 3- Tarihi eserleri araştırmak, korumak ve bu konularda yayın yapmak.
- 4- Halkın müzik zevkini artırmak, bando, orkestra, koro oluşturmak ve güzel sanatlar alanında kurslar açmak.
- 5- Halkı eğitmek için tiyatro, sinema, kukla, karagöz ve orta oyunlarında faydalanmak.
- 6- Her çeşit sporun gelişmesine öncü olmak, yaya gezilerini teşvik etmek ve düzenlemek.
- 7- Sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmak ve işsizlerin iş bulmasına yardım etmek.
- 8- Okuma yazma, yabancı dil, fen, ziraat ve hayat bilgileri konularında kurslar açmak.
- 9- Halkın bilgi düzeyinin artırılması için kütüphane ve okuma odaları açmak.
- 10- Köylülerin sağlık, sosyal kültürel gelişmelerini sağlamak ve şehirliler ile aralarında sevgi ve dayanışma duygularını kuvvetlendirmek (Halkevleri, 1940, ss. 5-7).

Halkevleri, bu görevleri yerine getirmek için dokuz şubeye ayrılmıştır. Halkevlerinin kol isimlerinde 1935 ve 1940 yılında bazı değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 4; CHP Halkevleri Halkodaları, 1932-1942, s. 3).

Tablo 1. Halkevlerinin Kol İsimlerinde Yapılan Değişiklikler

1932 Halkevleri Talimatnamesi	1935 Halkevleri Örneği	1940 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi
Dil, Edebiyat, Tarih	Dil, Edebiyat, Tarih	Dil ve Edebiyat
Güzel Sanatlar	Ar	Güzel Sanatlar
Temsil	Gösterit	Temsil
Spor	Spor	Spor
İçtimai Yardım	Sosyal Yardım	Sosyal Yardım
Halk Dershaneleri ve Kurslar	Halk Dershaneleri ve Kurslar	Halk Dershaneleri ve Kurslar
Kütüphane ve Neşriyat	Kitapsaray ve Yayın	Kütüphane ve Yayın
Köycüler	Köycülük	Köycülük
Müze ve Sergi	Müze ve Sergi	Tarih ve Müze

Halkevlerinin faaliyetleri, CHP'ye üye olma şartı olmadan tüm vatandaşlara açıktı. Ancak halkevi başkanlığının, parti yönetimdeki bir üye tarafından yürütülmesi zorunluydu (Halkevleri 1940, s. 4). Tüm yurda yayılan ve sayıları her yıl artan halkevlerinin yanında 1940 yılında itibaren de kasaba ve köylerde halkodaları açılmaya başlanmıştır (Arıkan, 1999, s. 272). Halkodaları, halkevlerinin bir özü olarak; daha az imkânlarla, daha dar yerlerde aynı amaçla çalışan yerler olarak düşünülmüştür. Halkodalarının, yönetimi 3-7 kişi ile oluşturulmuş fakat kol ve komite olarak ayrı bir faaliyette bulunmamışlardır. Halkodalarında, en az 50 üye ile müşterek çalışmalar yapılmıştır (CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1932-1942, s. 17; CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, s. 22). Halkevleri, 1930'lar Türkiye'sinde tek parti yönetimi olduğundan dolayı yaptığı çalışmalardaki esas amaç devlet-millet bütünleşmesini

sağlamak olmuştur (Toksoy, 2007, s. 31). Cumhuriyet döneminin milli kültür yuvaları olan halkevleri, 1950 yılına gelindiğinde tüm yurdu kaplamıştı. Halkevlerinin sayısı 478'e; halkodalarını sayısı da 4332'ye ulaşmıştı (Turan,1999, s. 83; Arıkan, 1999, s. 280).

B. ÜRGÜP HALKEVİ'NİN AÇILIŞI VE TEŞKİLATLANMASI

1. Ürgüp Halkevi'nin Açılışı ve Yöneticileri

Ürgüp Halkevi, Adapazarı, Amasya, Bergama, Bitlis, Maraş, Muş, Uşak ve Urfa halkevleri başta olmak üzere toplam 25 şube ile birlikte 22 Şubat 1934'te açılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /3.14.6, s. 2). Ürgüp, 1934 yılında Kayseri iline bağlı bir ilçedir⁴. Bu nedenle Ürgüp Halkevi, Kayseri Halkevi'nin bir şubesi olarak açılmıştır. 1937 yılı itibariyle de Kayseri'de; merkez, Develi ve Ürgüp ilçelerinde halkevi şubesi vardı⁵ (BCA, 490.1.0.0. /837.310.2). 1940 yılında Halkevi açmaya imkân olmayan köy ve kasabalarda halkodası açılmaya başlanması ile Ürgüp'e bağlı köy ve kasabalarda da halkodası açılmaya başlanmıştır. İlk açılan halkodası 150 lira bütçesiyle Ortahisar kasabasında olmuştur (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, ss. 28,51). Ortahisar halkodasını, 25 Şubat 1945'te Başköy, Karin, Ağceşar, İbrahimpaşa ve Şahinefendi halkodaları izlemiştir (BCA, 490.1.0.0. 1743.1079.1, s. 47; BCA, 490.1.0.0. /957.707.1, s. 29). Mustafapaşa ve Taşkınpaşa köylerinde de halkodaları açılmış ve faaliyette bulunmuşlardır (BCA, 0000, 847.353.2.5,49,61,71).

CHP Genel Sekreterliği tarafından halkevlerinin teşkilatlanmasında dikkat edilecek hususlarla ilgili genelgeye göre; bir yerde halkevinin açılması için en az üç kolun kurulması ve bu kolların faaliyetlerini besleyecek en az 25 üyenin kaydedilmesi gerekiyordu. Kurulacak en az üç koldan birinin kitap saray ve yayın şubesi olmasına önem verilmesi istenmiştir (BCA, 490.1.0.0. /3.14.6, s. 1; CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları: 7). Bu çerçevede Ürgüp Halkevi, 1934'te spor, temsil, sosyal yardım ve sanat kolları ile faaliyetine başlamıştır (BCA, 490.1.0.0. /837.310.2, s. 75).

1935 yılında Ürgüp Halkevi'nin yönetimi M. Taşer başkanlığında, Temsil Kolu Başkanı Başöğretmen Rıza Arıkal, Sosyal Yardım Kolu Başkanı Dr. Fahri, Spor Kolu Başkanı Öğretmen Necip Oğuz⁶ ve Sanat Kolu Başkanı Hayri Ergenekon'dan oluşmaktaydı. Üyelerinin meslek dağılımını irdelediğimizde; 1 Avukat, 3 doktor, 18 öğretmen, 39 tüccar, 58 işçi, 3 çiftçiden oluşmaktaydı. Kolların üye sayılarına baktığımızda; Temsil Kolunda 1 kadın, 20 erkek, Sosyal Yardım Kolunda 2 kadın, 33 erkek, Spor Kolunda 62 erkek ve Sanat Kolunda 2 kadın 17 erkek olmak üzere toplam üyesi 137 idi (BCA,

⁴ Ürgüp, antik dönemlerden itibaren önemli bir merkezdir. Selçuklular zamanında "Başhisar", Osmanlı idaresinde ise "Burgut Kalesi" adıyla anılmıştır. 1466 yılında Osmanlı Devleti'ne katılan Ürgüp; 1867'de Niğde'ye, 1902'de Ankara'ya, 1935'de Kayseri'ye bağlı bir idari birimdir. 1954 yılında Nevşehir'in il olmasıyla Ürgüp, idari yapı olarak buraya bağlanmıştır (Erdoğan & Pişkin, 2020, ss. 577-590). Araştırma dönemimizdeki gazetelerine yansıyan bilgilere göre: Ürgüp, tepelere yaslanmış taş evleri ile meşhur şirin bir ilçeydi. Ürgüp'ün 28 köyü vardı. Halkı, üzüm bağları ve bahçe işleri ile meşgul olduğu gibi halıcılıkta da ileri bir durumdaydı. Ürgüp, civarının yaş, kuru üzüm ve şarap ihtiyacını karşılamaktaydı (Son Posta, 22 Eylül 1938: 5). Ürgüp, 1935 yılında merkezde 4377 ve köyler dâhil 22.841 nüfusa sahipti (BCA, 490.1.0.0. /1801.1309.1, s. 35).

⁵ Develi ilçesindeki, halkevi 23 Şubat 1936'da, Bünyan ve İncesu ilçelerindeki halkevleri de 1939'da açılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /957.707.1, s. 63). Sonraları Pınarbaşı ilçesinde de halkevi şubesi açılmıştır. Yeşilhisar bucağındaki halkodası da 1950 yılında Halkevine çevrilmiştir (Arıkan, 1999, s. 281).

⁶ Necip Oğuz, Ürgüp doğumlu olup burada öğretmenlik yapmıştır. Geniş bilgi için bakınız (Dilaver, 2016, ss. 28-29).

490.1.0.0. /990.831.1, s. 53). Ürgüp Halkevi'nin, üyelerinin çoğu memurlardan ziyade tüccar ve işçilerden oluşmuş fakat kadınların üyeliği ise çok sınırlı kalmıştır.

1938 yılında Ürgüp Halkevi'nin yönetimi; Veli Gökten'in⁷ başkanlığında, Temsil Kolu Başkanı Rıza Arıkal, Sosyal Yardım Kolu Başkanı Dr. Halim Öz, Spor Kolu Başkanı Öğretmen Necip Oğuz ve Sanat Kolu Başkanı öğretmen Hidayet Özmen'den oluşmaktaydı. Kolların üye sayılarını irdelediğimizde Temsil Kolunda 3 kadın, 21 erkek, Sosyal Yardım Kolunda 35 erkek, Spor Kolunda 73 erkek ve Sanat Kolunda 17 erkek olmak üzere toplam üyesi sayısı 149'du (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 62, 63).

1939 yılında Ürgüp Halkevi'nin yönetimi Başkan Veli Gökten, Temsil Kolu Başkanı öğretmen Rıza Arıkal, Spor Kolu Başkanı Necip Oğuz, Sanat Kolu Başkanı Hidayet Özmen ve Sosyal Yardım Kolu Başkanı Doktor Fahri Eskiyeleli idi. Halkevi'nin üye sayısı da 25 yeni üye daha kaydedilerek 174 kişi olmuştur (BCA, 490.1.0.0. /973.765.3, s. 5). 1940 yılı CHP Bölge Müfettişinin raporuna göre Ürgüp Halkevi'nin yönetimi Hasan Torasan başkanlığında, Temsil Kolu Başkanı Rıza Arıkal, Sosyal Yardım Kolu Başkanı Dr. Fahri Eskiyeleli, Spor Kolu Başkanı Öğretmen Necip Oğuz ve Sanat Kolu Başkanı Hidayet Özmen'den oluşmaktaydı. Teftiş raporunda şube kollarının ihtiyacı karşıladığı, Halkevi yönetimimin bu işi yapabilecek kapasite olduğu ve hükümet memurların da halkevi ile ilgilenmeleri gerektiği bildirilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 76). Ürgüp Halkevi'nde 1939 yılında kütüphane ve yayın kolu faaliyete geçmiştir (BCA, 490.1.0.0. /973.765.3, s. 4). 1941 yılında da temsil, spor, sosyal yardım, kütüphane ve yayın ve sanat kolları oluşturulmuştur. 1941 yılı teftiş raporunda; Halkevi'nin mevcut kolları yeterli görülmüş ve bundan sonraki faaliyetleri ile yöresinde olumlu bir etki bırakabileceği belirtilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 51).

1950 yılında Ürgüp Halkevi'nde; spor, kütüphane ve yayın, temsil, güzel sanatlar, köycülük, tarih ve müze, dil edebiyat ve sosyal yardım kolları bulunmaktadır. Halkevi'nin Başkanı A. Bahri Yüzüncü, kol başkanları Ahmet Tefik, Mustafa Güzelgöz, Hidayet Öcal, Hamdi Tezcan, Zafer Kızıldağ, Veli Gökten ve Celal Ada idi. 1950 yılında Ürgüp Halkevi'nin, halk dersaneleri ve kurslar kolu haricinde tüm kolları açılmıştı. Ancak, spor, kütüphane ve yayın, temsil ve sanat kolları aktif iken köycülük, tarih ve müze, dil edebiyat ve sosyal yardım kollarının ise bir faaliyeti yoktu (BCA, 490.1.0.0. /841.327.1, s. 7).

2. Ürgüp Halkevi Binası ve Yeni Bina Yapımına Yönelik Çalışmalar

CHP Genel Merkezinden gönderilen talimatnamede, halkevleri binası için asgari bir şart konulmamış ise de halkın temsil, konferans için toplanabileceği bir salonun olması ve imkân ve ihtiyaca göre birkaç odanın olması istenmiştir (BCA, 490.1.0.0. /3.14.6, s. 1). 1945 yılında CHP Bölge Müfettişi, Niğde ile Kayseri'deki halkevi faaliyetleri karşılaştırıldığında, Niğde ili halkevlerinin lehine olan farkın kendi binaları olmasından kaynaklandığını bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 14). Bir halkevinin kendi binasına sahip olması, faaliyetlerinin artmasına ve yörede etkili olmasını sağlamıştır.

⁷ Veli Gökten (1894-1951), Ürgüp'te doğmuştur. Konya öğretmen okulunda öğrenim görürken 1915'te yedek subay olarak orduya katılmıştır. Ürgüp Kuvay-i Milliye Cemiyetinin kurucularındandır. Ürgüp'te öğretmenlik yapmıştır. Halkevi başkanlığı ve kol başkanlığı yapmıştır. 1946-1951 yılları arasında Ürgüp Belediye Başkanlığı yapmıştır. Veli Gökten'in hayatı hakkında geniş bilgi için bakınız (Doğan & Abalı., 2021, ss. 11-14)

Bu nedenlerle, Ürgüp Halkevi de açıldıktan sonra bina yapımı için Genel Merkezden talepte bulunmuştur. Bu talep merkezden Kayseri'ye bildirilmiş ve CHP Kayseri il yönetimi de 18 Mayıs 1937'de CHP Genel Sekreterliğine hitaben merkezde halkevi binası yapılmadan Ürgüp'te halkevi binası inşası için yardım yapılmasına imkân bulunmadığını cevaben bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /37-310-2, s. 72).

Kayseri Milletvekili Galip Kahraman, 1937 yılı teftişinde; mevcut binanın halkevi olmaya elverişli olmadığı, parti ile müşterek yeni bir bina yapılması gerektiğini valilik ve Halkevi başkanlığına bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, ss. 89, 90). Bu talep üzerine Kayseri Halkevi, kendi binası yapılmadan ilçelerdeki halkevi binalarına yardım yapamayacaklarını, 20 Haziran 1938 tarihli yazı ile CHP Genel Sekreterliğine bildirilmiştir. Bu yazıda, il merkezindeki halkevi inşaatı tamamlanmadan özel idareden para yardımı yapılamayacağı da vurgulanmıştır (BCA, 490.1.0.0. /957.707.1, s. 65).

CHP Bölge Müfettişinin, 1940 yılı teftiş raporunda Ürgüp Halkevinde bina ihtiyacının olduğu tekrar bildirilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 14). Bahse konu teftiş raporuna göre Ürgüp Halkevi, faaliyetlerine ihtiyaca pek de yeterli olmayan kiralık bir binada devam etmekteydi. Kütüphanesi mevcuttu, defterleri tamam ve dosyaları düzenliydi. Ayrıca Halkevi binasının inşası için belediye tarafından bir yer ayrılmış olduğu belirtilmiştir. Fakat belediye bütçesine konulacak paranın bina inşaatı için yeterli olamayacağı bildirilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 76).

Ürgüp Halkevi'ne bina yapmak için gerek yerel imkânlar, gerekse genel merkezden bir bütçe oluşturulmasına yönelik gayretler olmuşsa da bir netice alınamamıştır. Sadece belediyeden bu amaçla bir arsanın tahsisi sağlanmıştır. Ürgüp Halkevi Başkanı Hasan Torasan, 20 Şubat 1940'ta CHP Genel Sekreterliği'ne halkevi bina inşası için Ürgüp Belediyesinin 3.000 lira değerinde 8.312 metrekare arsayı bedelsiz olarak verdiğini ancak belediye bütçesinden bir para yardımının yapılamayacağını bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 70). Bu yazıdan ayrı olarak Kayseri Valisi Şefik Refik Soyer, 11 Mayıs 1940 tarihli yazı ile Ürgüp'te yapılacak olan halkevi binası için Ürgüp Belediye bütçesine 3.000 lira konulduğunu CHP merkezine bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 69). Bu yazıya CHP Genel Sekreterliği, 15 Mayıs 1940 tarihli yazı ile Ürgüp'te yaptırılmak istenen halkevi binası için belediyeler bütçesinden ayrılan tahsisatın, Parti Genel Sekreterliği emrindeki bir banka hesabında bulunması gerektiğini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 67).

CHP Bölge Müfettişinin 1940-1941 yılları teftiş raporundaki bilgilere göre halkevi, parti ile birlikte askeri mahfilin bulunduğu salonun üstündeki 4 odada faaliyetliydi (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, ss. 28, 51). Bu nedenle Halkevi'ne bir bina inşası için, 1941 yılında da yazışmalar devam etmiştir. CHP Genel Sekreterliği, 22 Mart 1941'te CHP Kayseri İl Başkanlığına Ürgüp Halkevi inşası için gönderilen 3.000 liranın İş Bankası Ankara şubesine gönderildiğini bildirmiştir (BCA, 1937-1951, 1743.1078.1.66). 5 Eylül 1941 tarihinde ise Kayseri Halkevi Başkanı Ömer Sıtkı Erdi, CHP Genel Sekreterliğine Ürgüp Halkevi inşası için Belediye bütçesine konulan 3.000 liranın tahsilinin mümkün olmadığından ve belediyenin bu parayı veremeyeceğini bildirdiğinden ne yapılacağına dair görüş istemiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 53, 55). CHP Genel Sekreterliği de 12 Eylül 1941'te 26 Ocak 1940 tarih ve 1663 sayılı tamim de açıklandığı üzere Halkevi inşasında bütçenin yarısı mahalli imkânlarla toplanmadığı sürece yeni bir bina yaptırılması imkân bulunmadığı cevabını vermiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 52).

Halkevi'nin bina ihtiyacı, CHP Kayseri milletvekillerinin, 1945 yılında seçim çevrelerinde yaptıkları gezi raporuna da yansımıştır. Milletvekillerinin, CHP Genel Merkezine verdikleri ortak imzalı

raporda şu tespitler mevcuttu: Ürgüp Halkevi'nin binasının olmadığı, toplantı ve temsillerini kütüphane binasında ve gazinoda yaptıkları, bu nedenle yeni bir halkevi binası için merkezden yardım istediklerini belirtmişlerdir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1079.2, s. 5, 6). Ürgüp Halkevi, açılışından itibaren kendisine ait bir bina için mücadele etmişse de bu mümkün olmamıştır. 1950 yılına gelindiğinde Ürgüp Halkevi, hâlâ Türk Hava Kurumunun binasında aylık 10 lira ile kiracıydı. Evin ihtiyaçların giderecek kadrolu bir personeli de yoktu. Sadece 150 kişilik bir sinema salonu vardı (BCA, 490.1.0.0. /841.327.1, s. 7).

Ürgüp'e bağlı halkodalarının bina durumlarını irdelediğimizde; Başköy, Karin, Ağceşar halkodalarının binaları, küçük tip plana göre, temelden yapılmıştır. İbrahimpaşa ve Şahinefendi'de ise halk odası olarak köy odalarından faydalanılmıştır. Başköy, Karin, Ağceşar Halkodalarının kapı, pencere ihtiyaçları için gerekli olan 1.500 lira genel merkezce karşılanmıştır. İbrahimpaşa ve Şahinefendi köy odalarının ise tadilatı gerekiyordu (BCA, 490.1.0.0. 1743.1079.1, ss. 26, 31).

3. Ürgüp Halkevi'nin Mali Durumu ve Bütçesi

CHP Genel Merkezinin talimatnamesine göre, halkevlerinin gelirleri parti, belediye ve özel idareden yapılacak yardımlar idi (BCA, 490.1.0.0. /3.14.6, s. 1). Bu doğrultuda, Ürgüp Halkevi açıldığı zaman ki bütçesini ilden ve belediyeden gelen yardımlar ile sağlamıştır. Ürgüp Halkevi, 1937 yılında teşkilatlanmasına rağmen 500 liralık bütçeyle ihtiyaçlarını karşılayamadığından kendisinden beklenen faaliyetleri yerine getirememiştir. Halkevi, bu nedenle merkezden maddi yardım talep etmiştir. Ürgüp Halkevi, ihtiyaçlarının temini için CHP ilçe yönetimine başvurmuşlarsa da 500 liralık bütçeyi dahi temin edemediklerinden dolayı CHP merkezinden yardım istemiştir. Halkevi'nin talepleri; 400 lira le yapılacak bir bina, B tipi bir bando, 10-15 ebadında bir fotoğraf makinesi idi. (BCA, 490.1.0.0. /837.310.2, s. 72). Halkevi'nin yardım talebine üzerine CHP Genel Sekreterliği de, CHP Kayseri İl yönetimine "*cumhuriyetin yüce prensiplerini aşılılamak ve ülkülü vatandaşlar yetiştirmek amacıyla çalışan bu halkevinin ihtiyaçları ile yakinen alakadar olmalarını*" ve neticeden bilgi vermelerini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /837.310.2, s. 73). Bu yazı üzerine CHP il yönetimince; Ürgüp Halkevine, 50 lira, ilçe yönetimince de 75 lira yardım yapılmıştır. Bina talebine ise merkezde ve Develi'de bina yapılmadan Ürgüp ilçesinde bina yapılmasına imkân bulunmadığı şeklinde cevap verilmiştir. Ayrıca Halkevi'nin radyosunun olduğu, kendi bütçelerinden bir hoparlör ve fotoğraf makinesi tedarik etmeleri gerektiği bildirilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /837.310.2, s. 72).

Ürgüp Halkevi'nin bütçe durumu, CHP Kayseri yönetiminin 25 Kasım 1937 ve 20 Haziran 1938 tarihlerinde CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazılara da yansımıştır. Bu yazılarda Ürgüp ve Develi Halkevi'nin mali durumunun zayıf olduğu ve merkezden, ilçelere para yardım yapılamayacağı da ayrıca vurgulanmıştır (BCA, 490.1.0.0. /957.707.1, ss. 65, 66). Halkevi'nin, 1938 yılı bütçesi 500 lira (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 67) olmakla birlikte 1940 yılı teftiş raporuna göre Halkevi'nin mali zorluklarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Bahse konu raporuna göre Ürgüp Halkevi'nin 500 liralık bütçesi yeterli olmadığı için 200 lira il bütçesinden verilmişti. Ayrıca hesap işlemlerinin düzgün tutulması talimatı da verilmişti. Demirbaş eşyalarının iyi muhafaza edildiği tespit edilmişti (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 76). CHP Bölge Müfettişinin 1941 yılı teftişinde, Halkevi'nin parti bütçesinden alınan 200 liralık bir bütçesi vardı. Hali hazırda Halkevi'nin bir faaliyeti olmadığından bu paranın yeterli olacağı fakat çalışan bir halkevi için ise yeterli olamayacağı vurgulanmıştır (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 51). CHP Bölge Müfettişinin 1941 yılı 2. Teftişinde; belediye başkanı ile ilgili bir tespit vardır. Mevcut Belediye Başkanı, daha önce halkevi yönetiminde iken yönetimden çıkarılması nedeniyle, halkevi faaliyetlerine ilgisiz

olduğu gibi halkevi bütçesine verilmesi planlanan 200 liradan ancak 20 lirayı vermiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 22).

1947 yılında Ürgüp Belediye bütçesine, halkevine yardım için yeterli miktarın konulmadığı görülmektedir. Ürgüp Belediyesi'nin bütçesi 48.671 lira 50 kuruş iken halkevine yapılabilecek yardım miktarı ise ancak 100 lira olarak planlanmıştır (BCA, 490.1.0.0. /1508.142.1, s. 32). Halkevinin, 1947 yılı bütçesi 1.000 lira gelir, 370 lira gider olarak düzenlenmiş ancak bu da gerçekleştirilmemiştir. 1950 yılında gelir artırıcı birtakım tedbirlere başlanmıştır. Halkevi, sinema salonunda büfe tesis etmiş ve burayı kiraya vermiştir. Bu sayede evin kirası ödenebilmiştir. Halkevi demirbaşında bulunan bir adet klarnet ve iki adet davulun kiraya verilmesiyle bir miktar gelir elde edilmiştir. Millî günler dâhil olmak üzere yapılan temsillerde cüzi bir ücretle bilet satılarak temsil kolunun masraflarını karşılayabilmişlerdir (BCA, 490.1.0.0. /841.327.1, ss. 4, 8). Bu ufak gelirlerinden başka geliri olmayan, belediyeden ve partiden de herhangi bir yardım alamayan Halkevinin, faaliyet yürütebilecek bir bütçesi maalesef yoktu. Özetle, Ürgüp Halkevi, açılışından kapanışına kadar mali açıdan sıkıntı yaşamış ve çalışmaları için maddi imkân bulamamıştır.

C. ÜRGÜP HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ VE KAPANIŞI

22 Şubat 1934'te açılan Ürgüp Halkevi, şube çalışmalarına Temsil, Spor, Sosyal Yardım ve Sanat kolları ile başlamıştır. İlerleyen yıllarda Köycülük, Tarih ve Müze, Dil ve Edebiyat ve Kütüphane ve Yayın kolları da oluşturulmuştur. Araştırmamızda kol faaliyetlerinin bahsedildiği şube faaliyet raporlarından sadece 1937 ve 1938 yılı raporlarına ulaşabildik. Şube faaliyet raporlarının yanında il milletvekillerinin ve CHP Bölge Müfettişi olan milletvekillerinin 1937, 1940 ve 1941 yıllarındaki teftiş raporları da birincil kaynak niteliğindedir. İl milletvekilleri ve CHP Bölge Müfettişlerinin teftiş raporlarında Ürgüp Halkevi'nin teşkilatlanması, yapısı ve çalışmaları ile ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu tespitler ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Nevşehir Halkevi'nin kol faaliyetleri de tek tek belirtilmemiş, ayrı bir alt başlık altında değerlendirilmiştir. Şu hususu da belirtmeliyiz ki; Halkevlerinin faaliyetlerinin yürütüldüğü kolların isimlerinde 1935 ve 1940 yıllarında değişiklikler olmuştur. Bu nedenle araştırmamızda Ürgüp Halkevi'nin kol faaliyetlerinden bahsederken en son talimatnamelerde geçen isimleri temel alınmıştır.

1. CHP Bölge Teftiş Raporlarında Ürgüp Halkevi

Halkın eğitilmesi ve aydınlatılmasında önemli bir kurum olan ve tüm yurda yayılan halkevleri ve halkodaları, CHP bölge Müfettişi olan milletvekilleri ve il milletvekilleri tarafından denetlenmişlerdir. CHP genel merkezi tarafından yayımlanan talimatnameye göre CHP müfettişlerinin il merkezlerindeki halkevlerini yılda en az iki, ilçe merkezlerindeki halkevleri ile halkodalarını ise yılda bir kez teftiş etmeleri gerekiyordu (CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Odaları Teftiş Talimatnamesi, Ankara 1940, s. 5). Bu teftişler ile eksiklerin tenkit edilmesi ve başarılı çalışmaların takdir ve teşvik edilmesi amaçlanmıştır. (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, s. 22). Bu doğrultuda 1937, 1940, 1941 yıllarında Kayseri ili merkez ve ilçelerindeki halkevleri, il milletvekilleri ve CHP Bölge Müfettişi olan milletvekilleri tarafından denetlenmiştir.

Bahse konu teftiş raporlarında Ürgüp Halkevi'nin faaliyetleri ile ilgili tespitleri irdelediğimizde; Kayseri Milletvekili Galip Kahraman'ın 25 Mayıs 1937 tarihli teftişinde, Halkevi'nin durumunun zayıf

ve yönetiminin de ilgisiz olduğunu bildirmiştir. Diğer tespitleri ise; her hafta toplanması gereken yönetimin 9 Ekim 1936'dan 10 Ocak 1937 tarihine kadar toplanmadığı, hesap kayıtlarının ise çok bozuk olduğu ve talimatnamelere uygun olmadığı idi (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 89). Yine, CHP Kırşehir Bölgesi Müfettişi Gümüşhane Milletvekili Hilmi Coruk, 23 Ağustos 1940 tarihli teftiş raporunda; Ürgüp Halkevi Başkanı Hasan Torasan'ı yeterli görmemiş, yerine uygun birisinin atanması için parti idare heyetine bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 80).

CHP Niğde Bölgesi Müfettişi Aydın Milletvekili Agâh Sırrı Levent'in 1940-1941 yılları 1. Teftiş raporunda, Ürgüp Halkevi'ni mütevazı olarak çalışan halkevleri arasında saymış ancak bu faaliyetlerin Ürgüp gibi büyük bir ilçe için yeterli olmadığını da vurgulamıştır (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 14). Milletvekili Agâh Sırrı Levent, Ürgüp Halkevi'nin 1940-1941 yılları 2. Teftiş raporunda hükümet amir ve memurlarının halkevi ile çok yakından ilgilendiklerini belirtmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 28). Agâh Sırrı Levent'in, 22 Ocak 1941 tarihli raporunda ise parti idare heyetinin bundan sonra halkevi ile ilgili olması gerektiğini, hükümet amir ve memurlarının ilgilerinin normal olduğunu yazmıştır. Ürgüp Halkevinde çalışan birkaç öğretmen olduğunu ve 1941 yılında Halkevi'nin faaliyetinin artacağını belirtmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 51).

CHP Niğde Bölgesi Müfettişi Aydın Milletvekili Agâh Sırrı Levent'in 1940-1941 yılları 2. Teftiş raporunda, Ürgüp Halkevi'nde birçok aile toplantısı yapıldığını ve birisinde kendisinin de bulunduğunu ve samimi ve neşe içinde geçen bir toplantı olduğunu belirtmiştir. Sanat şubesinin eksik de olsa bandosunun olduğu, Savcı Muammer Lütfü'nün⁸ yardımı ile Ürgüp Tarihi hakkında bir kitap hazırlığında olduklarını ve Halkevi'nin yöresindeki etkisinin olumlu yönde arttığını belirtmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 28).

CHP Niğde Bölgesi Müfettişi Aydın Milletvekili Agâh Sırrı Levent, 22 Ocak 1941 tarihli teftiş raporunda Ürgüp Halkevi'nin faaliyetlerini yetersiz bulmuştur. Ancak ikinci teftiş raporunda ise yeterli bulmuştur ve halkevi idare heyetini takdir ettiğini belirtmiştir. Ancak ikinci rapor Ankara'ya ulaşmadan, CHP Genel Sekreterliği, ilk teftiş raporunda belirten olumsuz hususlarla ilgili olarak Ürgüp Halkevi Başkanlığını 17 Mayıs 1941 tarihli yazı ile uzun zamandan beri faaliyetlerinin durgun bir durum arz etmesi nedeniyle kendilerini uyarılmış ve iyi haberlerinin beklenildiğini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 46). Bu yazı üzerine, Ürgüp Halkevi Başkanı Rıza Arıkal, CHP Genel Sekreterliğine CHP Niğde Bölgesi Müfettişinin halkevi faaliyetlerini ile ilgili raporu dikkate almakla birlikte şube başkanlığı faaliyetleri ile ilgili bir tezatlık olduğunu bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 42) Ürgüp Halkevi'nin itirazı üzerine CHP Genel Sekreterliği 10 Haziran 1941'te CHP Niğde Bölgesi Müfettişi Agâh Sırrı Levent'e teftiş raporunda bir tezatlık olup olmadığını sormuştur (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 40). Agâh Sırrı Levent, 14 Haziran 1941'te CHP Genel Sekreterliğine verdiği cevabi yazıda Ürgüp Halkevi teftişinde meydana gelen yanlış anlamaları açıklamıştır. Agâh Sırrı Levent, 1940 yılında Ürgüp Halkevi'nin ilk teftişinde halkevi faaliyetlerin durgun bulduğunu ancak yeni seçilen parti idare heyetinin halkevi faaliyetlerini artıracığına dair ümidinin olduğunu, 1941 yılı Nisan ayındaki ikinci teftişinde ise

⁸ Muammer Lütfi Bahşi (1903-1947), Ürgüp'te ve yurdun çeşitli yerlerinde hâkimlik yapmış, istifa ettikten sonra da avukatlık yapmıştır. Türk şiirinde Yedi Meşaleciler grubuna katılmış, geriye pek çok şiir, yazı bırakmıştır. Muammer Lütfi Bahşi, Ürgüp'te görev yaparken yörenin tarihi, coğrafyası hakkında yazdığı mektup, Niğde Halkevi'nin yayını olan Akpınar dergisinin 52, 53 sayılarında "Ürgüp'ten Birinci Mektup" ve Ürgüp çeşmelerinin kitabeleri hakkında yazdığı mektup, 54, 61. sayılarında Ürgüp'ten İkinci Mektup olarak yayınlanmıştır. Bilgi için bakınız (Kılıç, 2020a).

faaliyetlerini iyi seviyede bulduğunu ve yeni idare heyetinin gayet iyi çalıştıklarını belirtmiştir. Hatta Kayseri iline ait genel teftişi tamamlamadığından, CHP Genel Sekreterliğine bildiremediği fakat Kayseri Halkevi idaresine bildirdiğini anlatmıştır (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 38,39). CHP Niğde Bölgesi Müfettişi Ağâh Sırrı Levent'in açıklamaları üzerine CHP Genel Sekreterliği, 21 Haziran 1941'te bir yazı ile Ürgüp Halkevine gösterdikleri hassasiyete ve eski durgun vaziyete tezat teşkil eden çalışmalarını nedeniyle teşekkür etmiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 37).

2. Ürgüp Halkevi'nin Faaliyetleri

Tüm halkevlerinde olduğu üzere Ürgüp Halkevi'nde de en aktif kollarından birisi dil ve edebiyat kolu olmuştur. Dil ve edebiyat kolları, halkın bilgisini arttıracak konularda konferanslar vermek ve Cumhuriyet ilkelerinin kökleşmesine, yayılmasına yardımcı olmakla görevliydi (CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 6). Ürgüp Halkevi'nin, dil ve edebiyat kolunun faaliyetlerini irdelediğimizde; 1935 yılında 120 ders ve 4 bayram töreni yapılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 55). 1936 yılında Halkevinde en faydalı etkinlik olarak konferanslar verilmiştir. 14 Şubat ve 15 Şubat 1936 tarihlerinde Ankara Birinci

Ortaokul öğretmeni Enver Behnan⁹ tarafından verilen "*İnkılap*" konulu konferansa 600 kişi ve "*İstiklal*" konulu konferansa 1300 kişi katılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /1011.902.1, s. 10). Enver Behnan'ın, 14 Şubat akşamı verdiği konferansa yaklaşık 700 kişi katılmış ve sonradan gelenler dışarıda kalmış, halkın sürekli alkışları ile konferans gözyaşları içinde bitmiştir. 15 Şubat'ta, Ürgüp Pazar yerindeki konferansa, Avanos ve İncesu'dan gelen 1500 kişi katılmış ve büyük bir heyecan içinde İstiklal Marşı ve Onuncu Yıl Cumhuriyet Marşı'nın okunması ile sona ermiştir (BCA, 490.1.0.0. /1011.902.1, s. 44).

1936 yılında, Kayseri genelinde Atatürk'e olan özden bağlılığın bir göstergesi olarak 25 Şubat 1936'da Ürgüp'e bağlı bucaklarda, öğretmenler tarafından "*İnkılap*" ve "*İstiklal*" konulu konferanslar verilmiştir. Bu konferanslara Ortahisar'da 600, Mustafapaşa'da 300, Taşkınpaşa'da 400, Karain'de 500, Karacaviran'da 200 ve Çökek'te 300 kişi katılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /1011.902.1, s. 42). 1938 yılında Ürgüp Halkevi'nde düzenlenen 3 konferansa 1.500 kişi, verilen 3 konsere 1.650 kişi, verilen 3 temsile 1.720 kişi ve 2 milli bayram törenine 2.650 kişi katılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 65). Ürgüp Halkevinde 1941 yılında Vilayet Yeni Okul Başöğretmeni Kazım Özdoğan¹⁰ tarafından bir konferans verilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1011.902.1, s. 21). Ürgüp merkezde Başöğretmen Rıza Arıkal tarafından Ortahisar, Taşkınpaşa, Çökek, Karain, Akköy ve Mustafa Paşa bucaklarında ise parti bucak başkanlarıca konferanslar verilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1011.902.1, s. 21). Ürgüp Halkevi'nin dil ve edebiyat kolu, çalışmaları ile diğer halkevlerine örnek gösterilen şubelerden birisi olmuştur (Gürses, 2018, s. 71).

Geniş halk kitlelerinin eğitilmesinde dil ve edebiyat kolunun yanı sıra temsil kolundan faydalanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda tiyatroya ilgisi olan kadın ve erkek üyelerin katılımıyla halkevlerinde oyunlar sahnelenmiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, s. 7). Ürgüp Halkevi'nde; 1935 yılında halkevlerinin kuruluş yıldönümünde "*Gazinin Yolu*" ve "*İstibattan Cumhuriyete*" isimli temsiler

⁹ Enver Behnan Şapolyo (1900-1972), Cumhuriyet tarihinin önemli gazeteci, edebiyatçı ve tarihçilerinden birisidir. Ankara Halkevine üye olmuş, Dil Tarih Edebiyat kol başkanlığını (1937-1938) yapmıştır. Ankara Halkevi ve diğer halkevlerinde, Atatürk inkılaplarının yılmaz bir neferi olarak konferanslar vermiştir Atatürk, Türk tarihi ve edebiyat alanında birçok eseri vardır. Hayatı ve eserleri için bakınız (Yuca, 2014).

¹⁰ Kazım Özdoğan (1901-1961), 1925 yılından itibaren Kayseri'de öğretmenlik yaptı. Kayseri Tarihi adlı kitabı ve Kayseri Halkevi'ndeki görevi nedeniyle yaptığı köy gezileri broşür halinde yayımlandı (Şanal, 2006, ss. 274, 291).

ve “Ülki” üzerine konferans verilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 52). 1936 yılında, Halkevi’nin temsil kolu, memleket gençliğini çatısında toplamış ve her alandaki ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Halkevi’nde, “Himmet’in Oğlu” piyesi verilmiş ve “Sönen Ocak” isimli piyes de Çocuk Esirgeme Kurumu yararına verileceği duyurulmuştur. (Son Posta, 24 Ağustos 1936, s. 5). Halkevi’nde, 1941 yılında da iki temsil vermiştir (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 8). Temsillerden önce yörenin sanatçılarından Konakçıoğlu, Ortahisarlı Şevket, Sinasonlu Kamil ve daha birkaç kişi sahneye çıkarak saz çalıp, türkü söyleyerek hem halkı eğlendirmişler hem de burasının bir cazibe merkezi olmasını sağlamışlardır (Kılıç, 2020b).

Temsil kolu, 1938 yılında kadın oyuncu bulamadıklarından dolayı kadın rolü olmayan piyesler sahnelemişler ve bu durumu Genel Merkeze bildirmişlerdir (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 74). Tüm halkevleri gibi Ürgüp Halkevi de kadın oyuncu bulmakta zorlanmıştır. Temsil kolundaki kadın üyelerinin sayısını irdelediğimizde; 1935 yılında 1, 1938 yılında ise ancak 3 kişiydi. 1946 yılında, Ürgüp Halkevi’nin Temsil Kolu Başkanı olan Osman Elmacı aynı zamanda Halkevi’nin rejisörü olarak görev yapmıştır (BCA, 1946, 1024.940.2.1). Ayrıca 1939 yılında halkevinde bir bando oluşturulmuş ve evin radyosu da halkevi emrinde olacak şekilde Musa Başer’e verilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /973.765.3, s. 5).

Verilen konferanslar ve temsiller ile yöresindeki insanları aydınlatan Ürgüp Halkevi’nde, bazı spor dallarının gelişmesine öncü olunmuş, teşvik edilmiş ve müsabakalar düzenlenmiştir. Örneğin; 30 Ağustos 1935’te Nevşehir ilçesindeki gençler davet edilmiş, yapılan spor karşılaşmasından sonra öğlen vakti şölen ve gecesinde güzel sanatlar kolunca konser düzenlenmiştir. Nevşehirli de Ürgüplü gençleri davet etmiş, orada da spor karşılaşması yapılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 52). 1938 yılında ise Halkevi’nin spor takımı, İncesulu gençleri davet etmiştir. İki takım arasında heyecan içerisinde geçen maç, Ürgüplü gençlerin 1-0 galibiyetiyle sona ermiştir (Son Posta, 20 Ağustos 1938, s. 5). Ürgüp Halkevi’nin en çok ilgi çeken diğer bir spor dalı dağcılık olmuştur. Halkevi’nin dağcılık kolu tarafından Ortahisar Kasabasının yakınlarındaki tepelere ve mağaralara gezi düzenlenmiştir (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 52). Ürgüp Halkevi üyeleri, Salih Erenler başkanlığında yörenin dağ ve tepelerinde özellikle kış aylarında avcılık faaliyetinde de bulunmuşlardır (Akşam, 28 Şubat 1937, s. 6). Ayrıca 1938 yılı faaliyet raporunda atıcılık sporuna yönelik ilginin olduğu belirtilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 73).

Spor kolunun yanı sıra başkanlığını genellikle doktorların yaptığı sosyal yardım kolu Halkevi’nin faal kollarından birisi olmuştur. 1935 yılında sosyal yardım kolunca, on üç çocuk sünnet ettirilmiş, otuz erkek, on altı kızın okul kıyafetleri alınmıştır. Doktor, öğretmenlerden oluşan bir grup tarafından sağlık ve çocuk esirgeme konusunda konferans verilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 52). Sosyal yardım kolunca, 1938 yılında 450 kişinin evde muayenesi yapılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 65). CHP Niğde Bölgesi Müfettişi Aydın Milletvekili Ağâh Sırrı Levent’in 1940-1941 yılları 2. Teftiş raporunda yansıyan bilgilere göre sosyal yardım kolunca haftada bir parasız muayene yapılmıştır (BCA, 490.1.0.0. /999.861.2, s. 28). Sonraki yıllarda Ürgüp Halkevi’nin sosyal yardım faaliyetlerine yönelik somut bir tespit bulunmamakla birlikte 1944 yılı halkevleri raporlarında hemen hemen her halkevinde vatandaşların sosyal yardım fikrini kuvvetlendirmeye yönelik konuşmalar, konferanslar yapıldığı belirtilmektedir (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, s. 25).

Ürgüp Halkevi sadece ilçe merkezinin değil köylerin de sosyal ve kültürel gelişmelerine katkı sunmak, şehirli-köylü kardeşliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapmaya gayret etmiştir. 1935 yılında

Ürgüp Halkevi, daha köycülük kolunu kurmadan, 1 köy gezisi düzenlemiştir (BCA, 490.1.0.0./990.831.1.55). 1937 yılında Kayseri Milletvekili Galip Kahraman tarafından yapılan teftişte ise köycülük kolunun kurulması istenmiştir (BCA, 490.1.0.0./999.861.2, s. 90). Bu teftiştten sonra köycülük kolu kurulmuş ise de faaliyetleri sınırlı olmuştur. 1938 yılında, 4 köy gezisi düzenlemiş ve 78 kişi katılmıştır (BCA, 490.1.0.0./990.831.1.65). 1950 yılında ise şube faaliyet raporuna göre köycülük kolunun bir faaliyeti yoktu (BCA, 490.1.0.0./841.327.1, s. 7).

Ürgüp Halkevi'nde, halkın kültürel gelişimini sağlamak için önem verilen bir diğer kol kütüphane ve yayın kolu olmuştur. Halkevi kütüphanesinden 1935 yılında 195 kişi faydalanmış ve 2511 kitap okumuştur (BCA, 490.1.0.0./990.831.1, s. 54). CHP Genel Sekreterliği halkevi ve halkodalarının kütüphanelerinin zenginleşmesi ve vatandaşların bu evlere yönelmesi için kitap yardımı yapmıştır. Bu doğrultuda, Ürgüp Halkevi'ne 1936 yılında 8 adet kitap göndermiştir (BCA, 490.1.0.0./990.831.1, s. 56). 1945 yılında CHP Genel Sekreterliğince, o yıl açılmış halkodalarının her birine üçer paket kitap ve üzerinde halkevinin adı yazılı şekilde talimatnameleri CHP Kayseri İl yönetimine gönderilmiştir (BCA, 490.1.0.0./1047.1023.3, s. 1,33). CHP il yönetimi de 5 Nisan 1945'te yeni açılan 46 halkodası için gönderilen 184 paketi, halkodalarına dağıtılmak üzere ilçelere verildiğini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0./1047.1023.3, s. 1,33). Yapılan kitap yardımlarına, Ürgüp Taşkınpaşa Köyü Halkodası Başkanı Bekir Şahin, 18 Haziran 1946 tarihli yazı ile teşekkür etmiştir. Bahse konu yazı ile Türk bayrağı, parti bayrağı, halk odası talimatnamesi, demirbaş eşya kayıt defteri, kitaplık defteri, hesap defteri, üye kayıt defteri ve mühür, başlık ve kitapların alındığını da bildirmiştir. (BCA, 490.1.0.0./1047.1023.3, s. 17). 1949 yılında, Kayseri Millî Eğitimi Müdürlüğü, CHP Genel Sekreterliğinden, merkez, ilçe ve köy ilkokullarına dağıtılmak üzere kitap istemiştir. Bu talep üzerine Ankara'dan 17 farklı kitaptan toplam 87 adet kitap ve 20 takım Radyo Dergisi gönderilmiştir (BCA, 490.1.0.0./923.594.1, s. 7, 8, 9).

Halkevleri ve halkodalarındaki kütüphanelere Ankara'dan kitap gönderildiği gibi Ulus gazetesi de gönderilmekteydi. Dağıtımı yapılan Ulus Gazetesinin temininde bazı aksamalar yaşanması üzerine Ürgüp Halkevi Başkanı Veli Gökten, CHP Genel Sekreterliğine, 16 Mart 1946 tarihinden beri Ulus Gazetesinin gelmediğini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0./1243.141.2, s. 14). CHP Genel Merkezi de Ulus Gazetesinin halkevine düzenli olarak gönderilmesinin, gazeteye tebliğ edildiği cevabını vermiştir (BCA, 490.1.0.0./1243.141.2, s. 12). Ulus gazetesinin temini konusunda benzer bir şikâyet, İbrahimpaşa Halkodası başkanı Kamber Ünal tarafından da 24 Şubat 1948 tarihinde CHP Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (BCA, 490.1.0.0./1243.141.2, s. 11).

Merkezden ve ilden gönderilen kitaplarla Ürgüp Halkevi'nin, kitap sayısı her geçen yıl artmıştır. Halkevi'nin kitaplığındaki kitap sayısı 1935 yılında 426'ya, (BCA, 490.1.0.0./990.831.1, s. 54), 1941 yılında 725'e, (BCA, 490.1.0.0./999.861.2, s. 51) 1950 yılına gelinliğinde ise 1.315'e ulaşmıştır (BCA, 490.1.0.0./841.327.1, s. 5). Ürgüp Halkevinde oluşturulan kütüphanenin yanında, CHP İlçe Yönetimi'nin, 6 Ocak 1940 tarihli talebi ile Ortahisar'da bir okuma odası açılmıştır (BCA, 490.1.0.0./957.707.1, s. 59). Ortahisar Halkodasının kitaplığında, 1945 yılı itibarıyla 148 adet kitap vardı (BCA, 490.1.0.0./1047.1023.3, s. 1, 19-26).

Halkevi kütüphanelerine, vatandaşların ilgisin çekmek için yeni gelen kitaplardan bir vitrin yapıldığı gibi bazı halkevleri ise mevcut kütüphanelerden ayrı olarak gezici kütüphaneler ve kitap dolapları yapmışlardır (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, s. 12). Türkiye'de kitap sevgisi ve okuma

alışkanlığının kazandırılması yönüyle Halkevi kol başkanlarından (sonraları şube başkanı) Mustafa Güzelgöz'den bahsetmek gerekmektedir. Mustafa Güzelgöz, Ürgüp Tahsin Ağa Kütüphanesi'ndeki memuriyetinde, eşekli kütüphanesi ile köylere kitap taşıyarak; yöredeki kitap sevgisinin ve okuma alışkanlığının kazandırılmasında takdire şayan bir örnek olmuştur.¹¹

Ürgüp Halkevi, kitap okuma alışkanlığının artırılmasında başarılı çalışmaları olmuşsa da halk dersaneleri ve kurslar kolu kurulmamıştır (BCA, 490.1.0.0. /841.327.1, s. 7). Bu şube kurulmayan halkevlerinde, dil-edebiyat ya da kütüphane kolları bu kolun görevini yapmıştır. CHP Genel Sekreterliği 1939 yılında halkevlerinde en az bir okuma yazma kursları açılmasını istemesi (BCA, 490.1.0.0. /4.21.30) üzerine Kayseri merkez, Bünyan, Pınarbaşı ve Develi halkevlerinde okuma yazma kursları açılmasına (BCA, 490.1.0.0. /1056.1055.2) rağmen Ürgüp'te okuma yazma kursunun açılıp açılmadığını tespit edemedik. Fakat Halkevinde çeşitli konularda kurslar açıldığını da memnuniyetle tespit ettik. 1935 yılında Veli Gökten ve Emekli Subay Hayri Ergenekon'un öğretmenliğinde 12 kişiye keman eğitimi verilmiş ve altı kişi kendi başına çalabilecek hale gelmiştir. Resim çalışmaları adına birkaç defa adım atılmışsa da başarılı olunamamıştır (BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 52). 1939 yılında Temsil Kolu Başkanı (sonraları Halkevi Başkanı) olan Zafer İlkokulu Başöğretmeni Rıza Arıkal tarafından ortaokul, lise öğrencilerine ve isteklilere Almanca kursu verilmiştir (Son Posta, 17 Ağustos 1939, s. 5). 1939 yılında Halkevi yönetimi, bando takımı oluşturulması ve radyonun halkevi emrinde olacak şekilde Musa Başer'e verilmesine karar vermiştir (BCA, 490.1.0.0. /973.765.3, s. 5).

3. Ürgüp Halkevi'nin Kapanışı

İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik sıkıntılar nedeniyle halkevlerinin faaliyetleri gerilemeye başlamıştır. Savaş sonunda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de muhalefet partileri kurulmuştur. 1945 yılında Millî Kalkınma Partisi, 1946 yılında Demokrat Parti (DP) kurulmuştur. DP ve diğer partiler halkevlerinden faydalanmak istemiş fakat CHP, tüzüğü gerekçe göstererek izin vermemiştir. DP, halkevlerini yapılan devlet yardımlarından dolayı CHP'nin yan kuruluşu olarak görmüş ve meclise halkevlerinin Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmasını teklif etmiştir (Arıkan, 1999, ss. 261, 278). Halkevlerini, DP'liler kapatılmasını isterken CHP'liler ise parti ayrımı olmadan tüm vatandaşlara açık olduğundan bahisle kapatılmamasını savunmuşlardır (Özdemir & Aktaş, 2011, ss. 259-260).

DP'nin iktidara gelişi ile Ürgüp Halkevi de diğer halkevleri gibi devlet imkânlarından, diğer yardımlardan faydalanamamış ve maddi zorluklar yaşamaya başlamıştır. Ürgüp Halkevi'nin, maddi zorluklar yaşaması ve bu durumun da CHP Kayseri İl başkanlığınca da tespiti üzerine 20 Mart 1951'de CHP Genel Sekreterliğinden 1.000 liralık maddi yardım talep edilmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 38). CHP Genel Sekreterliği de 21 Nisan 1951 tarihli yazı ile Ürgüp Halkevi'nin borçlarının kapatılması için 1.000 liralık çekin il başkanlığına havale edildiğini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1, s. 36).

¹¹ 1921 doğumlu olan Mustafa Güzelgöz (1921-2005) 1940'a kadar İstanbul'da depo memuru olarak çalıştıktan sonra 1943 yılında Ürgüp'te Tahsin Ağa Kütüphanesi'ne memur olarak göreve başladı. Kütüphanedeki 2300 adet Osmanlıca eserin gün yüzüne çıkardı. Kütüphaneyi zenginleştirdi. İnsanların kütüphaneye gelmiyorsa kendisi insanlara gitmeliydi. Bu iş için kadro ve eşeklerin ihtiyacını karışlamak için ödenek talebi olum karşılandı. Böylece eşeğinin sırtına yaptırdığı kütüphane ile Ürgüp köylerindeki insanların kitapla tanışmasını ve okumalarını sağlamıştır (Pamuk, 1986, ss. 41-42). Mustafa Güzelgöz'ün çalışmaları hakkında geniş bilgi için bakınız (İleri & Talipoğlu, 2017).

Ürgüp Halkevi'nin mali durumu açılışından itibaren iyi olmaması da dikkate alındığında artık Halkevi'nin adı var fakat herhangi biri faaliyeti yoktu.

DP iktidarının başa geçmesiyle halkevlerine yönelik olumsuz tavır değişikliğinden Ortahisar Halkodası da üzerine düşeni almıştır. Şöyle ki; Ortahisar Halkodası'nın binası, vatandaş bağıışı olarak 16 yıldır kullanılmasına rağmen avarız parası ya da CHP'nin parası ile yapılmadığından ve mülkiyetinin belediyede olduğundan bahisle; Türkiye'ye gelen göçmenlerin yerleştirilmesi amacıyla kaymakamlık emriyle boşaltılması istenmiştir (BCA, 490.1.0.0. 1743.1079.1, s. 12). Ayrıca belediye, bahse konu binanın adına tescil edilmesi için dava da açmıştı. Bu durum üzerine Ortahisar Halkodası Başkan Vekili Mehmet Ali Karaşahin, 1 Şubat 1951'de Kaymakamlık ile halkodası arasındaki gelişmeleri CHP ilçe ve il yönetimine bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0. 1743.1079.1, s. 8). Bu yazışmalar sonrasında Kayseri CHP il yönetimi, 7 Şubat 1951'de ne yapılması gerektiğini CHP genel merkezine sormuştur (BCA, 490.1.0.0. 1743.1079.1, s. 7). Ortahisar Halkodası ve bazı halkevi ve halkodalarının tahliye ettirilme teşebbüsünden dolayı Kayseri Halkevi, 3 Mart 1951'de CHP Genel Sekreterliğinden ivedi bir vekâletname gönderilmesini istemiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1079.2, s. 1). CHP Genel Sekreterliği de Ortahisar, Develi ve Sarız Halkevi ve halkodalarının tahliye davalarından dolayı bir vekâletname göndermiştir (BCA, 490.1.0.0. /1743.1079.2, s. 3).

Ortahisar Halkodasının, Kaymakamlık tarafından tahliye ettirilmesi ile ilgili gelişmeler devam ederken 1950 yılında DP'nin iktidara gelişi ile halkevlerinin kapatılması tartışmaları alevlenmiş ve 11 Ağustos 1951'de yürürlüğe giren 5830 sayılı Kanun ile tüm halkevleri kapatılmıştır (Resmi Gazete, 1951). Bu Kanun ile Ürgüp Halkevi ve bağlı halkodaları kapatıldığı gibi tüm malları da hazineye devredilmiştir. Kayseri Merkez Halkevi binası 2 Temmuz 1952 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Ortaokula tahsis edilmiş (BCA, 1952, 129.56.19) fakat Ürgüp Halkevi'nin, kendisine ait bir binası olmadığı için hazineye devri söz konusu olmamıştır. Halkevlerinin kapatılması ile buralarda bulunan kütüphanelerdeki kitaplar, belgeler, fotoğraflar ve folklorik eşyaların çok azı günümüze ulaşmıştır (Arıkan, 1999, s. 279). Ürgüp Halkevi'nde yörenin sosyo-kültürel hayatını yansıtan bilgi, belge ve eşyalara ne olduğunu tespit etmek mümkün olmamıştır.

Sonuç

Cumhuriyetin yüce prensiplerini aşlamak ve ülkülü vatandaşlar yetiştirme gayesiyle Ürgüp Halkevi, 22 Şubat 1934'te açılmıştır. Halkevi, açılışından kapanışına kadar ihtiyaçlarını karşılayamayan ve kiralık olan bir binada faaliyetlerini sürdürmüştür. Ürgüp Belediyesi, Halkevi binası için bedelsiz olarak bir arsa tahsis etmişse de gerek yerel imkânlar gerekse genel merkezden para yardımı alınamamış ve bir neticeye varılamamıştır. Ürgüp Halkevi, sınırlı bütçe imkânlarına rağmen 1934-1951 yılları arasında özellikle memur üyelerini katkısı ile memleket insanlarını çatısı altında toplamış, kentli, köylü birlikteliğini sağlamaya çalışmış ve halkın sosyo-kültürel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır.

Ürgüp Halkevi, 1934 yılında temsil, spor, sanat ve sosyal yardım kolları ile çalışmalarına başlamış, kol sayısı 1950 yılında sekize kadar çıkmıştır. Tüm yurttaki halkevlerinin üyelerinin çoğunluğu memurlardan oluşmasına rağmen Ürgüp Halkevi'nin, üyelerinin çoğunluğunu vatandaşlar oluşturmuş fakat diğer halkevlerinde olduğu gibi kadınların üyeliği çok sınırlı kalmıştır. Halkevi'nin bütçesinin sınırlı olması çalışmalarına yansımış, temsil, spor, sanat ve kütüphane ve yayın kolları dışındaki diğer kollarının fazla bir faaliyeti olmamıştır.

Halkevinin çalışmalarını incelediğimizde; temsil kolunun düzenlediği piyesler, müzik konserleri ile hem halkın bu tarz güzel sanatlar ile tanışmalarını sağlanmış hem de halkın kültürel ihtiyaçları giderilmiştir. Dil ve edebiyat kolunca; verilen dersler, konferansların yanı sıra halkevinde açılan kurslar ile vatandaşların eğitimine ve kültürel gelişimi sağlanmıştır. Halkevi sayesinde resmi bayramlar Ürgüp'te coşku içinde kutlanmıştır. Spor ve sosyal yardım kollarının çalışmaları ile köylere kadar halkın eğitimi ve aydınlanması açısından gayret gösterildiği memnuniyetle tespit edilmiştir. Bu çalışmalarla; millet olma bilinci ve yardımlaşma duygusunun halka yayılması sağlanmıştır. Halkevi'nin düzenlediği futbol karşılaşmaları ile burası yörenin gençleri için bir çekim noktası haline getirilmiştir. Halkevi'nde futbolun yanı sıra dağcılık, avcılık ve binicilik en çok ilgi çeken spor dalları olmuştur.

Ürgüp Halkevi, açılışından kapanışına kadar mali açıdan sıkıntı yaşamış ve belediyenin, halkevi yönetimine karşı ilgisizliği nedeniyle buradan da bir yardım alamamıştır. 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesi ile Halkevlerinin maddi durumunun iyice zayıflamasından Ürgüp Halkevi de payına düşeni almıştır. Ürgüp Halkevi, baştan beri bütçesinin az olduğu dikkate alındığında, 1950 yılında adı var fakat herhangi bir faaliyeti yoktu. Halkın eğitilmesi ve sosyo-kültürel hayatında önemli bir yer tutan Halkevlerinin tüm yurttaki kapatılması neticesinde, Ürgüp şubesinde ortaya konulan sosyal, kültürel ve sanatsal birikimler gelecek kuşaklara aktarılamamıştır. Sonuç olarak, halkevlerinin kapatılması bir hata olmuştur. DP, halkevlerini kapatmak yerine işlevlerini yeniden düzenleyerek çalışmalarına devam ettirmeliydi. Bu yapılmış olsa Ürgüp Halkevi, gelecek kuşakların aydınlanması noktasında büyük yarar sağlayabilirdi.

Kaynak: BCA, 490.1.0.0. /990.831.1, s. 60.

Görsel 1. Ürgüp Halkevi Binası.

Kaynak: Akşam, 28 Şubat 1937, s. 6.

Görsel 2. Ürgüp Halkevi'nin Avcılar Kolu.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Akşam, (1937, 28 Şubat). Ürgüp'te avcılık.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-280.
- Cumhuriyet Halk Fırkası (1932). *CHF halkevleri talimatnamesi*. Hâkimiyeti Milliye Matbaası.
- Cumhuriyet Halk Partisi (1940). *CHP teşkilatı kurulmamış vilayetlerdeki halkevleri ve odaları teftiş talimatnamesi*. Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi (1940). *Halkevleri 1940*. Ulusal Matbaa.
- Cumhuriyet Halk Partisi (1942). *Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*. Alaeddin Kırıl Basımevi.
- Cumhuriyet Halk Partisi (1945). *CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944*. Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi (1946). *CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*. Ankara.
- Cumhuriyet Halk Partisi (1948). *CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*. Ulus Basımevi.
- Çeçen, A. (1990). *Halkevleri*. Gündoğan Yayınları.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.1.0.0. /1801.1309.1. (00.00.0000); BCA, 490.1.0.0. /847.353.2. (00.00.0000); BCA, 490.1.0.0. /3.14.6. (10.11.1936); BCA, 490.1.0.0. /1743.1078.1. (30.03.1937-27.07.1951); BCA, 490.1.0.0. /837.310.2. (09.06.1938); BCA, 490.1.0.0. /990.831.1. (28.01.1938); BCA, 490.1.0.0. /4.21.5. (06.07.1939); BCA, 490.1.0.0. /4.21.30. (04.11.1939); BCA, 490.1.0.0. /1011.902.1. (11.07.1941); BCA, 490.1.0.0. /973.765.3. (05.04.1944); BCA, 490.1.0.0. /999.861.2. (08.01.1945); BCA, 490.1.0.0. /923.594.1. (14.11.1949); BCA, 490.1.0.0. /841.327.1. (17.11.1950); BCA, 490.1.0.0. /1047.1023.3. (28.08.1950); BCA, 490.1.0.0. /957.707.1. (15.03.1950); BCA, 490.1.0.0. /1056.1055.2. (28.03.1950); BCA, 490. 1. 0. 0. /1243.141.2. (30.06.1951); BCA, 490.1.0.0. 1743.1079.1. (23.02.1951); BCA, 490.1.0.0. /1743.1079.2. (05.03.1951); BCA, 490.1.0.0. /1508.142.1. (03.07.1951); BCA, 490.1.0.0. /129.56.19. (02.07.1952).
- Dilaver, H. H. (2016). Öğretmen Necip Oğuz (1900-1971). *Ürgüp*, Yıl 20, S. 56, 28-29.
- Doğan, L. G., & Abalı S. D. (2021). Veli Gökten (1894-1951). *Ürgüp*, Yıl 25, S. 64, 11-14.
- Erdoğan, H., & Pişkin, Ç. (2020). Demokrat Parti dönemi iktidar-muhalefet çekişmesinin bir ürünü: Demokrat Parti dönemi iktidar-muhalefet çekişmesinin bir ürünü: Nevşehir'in il, Kırşehir'in ilçe olması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 577-590.
- Gürses Ö. (2018). *Atatürk'ün halkçılık politikasında halkevlerinin yeri ve önemi (1932-1938)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İleri, A., & Talipoğlu, T. (2017). *Eşekle gelen aydınlık*. Anfora Yayıncılık.
- Kılıç, M. (2020, 6 Haziran). *Ürgüp'te görev yapan Hâkim Muammer Lütfi Bahşi ve Ürgüp mektupları*. <https://www.avanosarastirmalari.com/urgupte-gorev-yapan-hakim-muammer-lutfi-bahsi-ve-urgup-mektuplari/>
- Kılıç, M. (2020, 6 Mart). *Gelenekten yetişen bir sanatçı Ürgüplü Kamil Atalay*. <https://www.avanosarastirmalari.com/gelenekten-yetisen-bir-sanatci-urguplu-kamil-atalay/#ftn6/>
- Metin, N. (2010). *Nevşehir ili Ürgüp ilçesinin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Y., & Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (45), 235-262.
- Pamuk, E. (1986). 130. yılında Ürgüp Tahsinağa halk kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(1), 40-45.

- Resmî Gazete (1951). Resmî daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesihi derneklere ait olup siyasi partilere terkedilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve Hazineye iadesine dair Kanun, (1951, 8 Ağustos. Sayı: 7882).
- Saraç, H. (2016). Geçmişten günümüze Nevşehir'in basım (matbaa) tarihi ve matbaanın Nevşehir'deki serüveni (1950-2016). *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 221-245.
- Son Posta (1936, 24 Ağustos). Ürgüp Halkevi.
- Son Posta (1938, 20 Ağustos). Yurtta Spor Hareketleri.
- Son Posta (1938, 22 Eylül). Memleket Haberleri.
- Son Posta (1939, 17 Ağustos). Memleket Haberleri
- Sürme, E. (2009). *Niğde Halkevi (1933-1951)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şanal, M. (2006). Atatürk döneminde Kayseri Halkevi ve faaliyetleri (1932-1938). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22(64-65-66), 261-292.
- Taşoluk, B. (2007). *Kayseri Halkevi ve Erciyes Dergisi'nin halkbilimi açısından değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toksoy, N. (2007). *Halkevleri: bir kültürel kalkınma modeli olarak*. Orion Kitabevi.
- Tuğluoğlu, F. (2005). Türkiye'de halkçılık ideolojisi ve halkevleri. *Erdem*, 15(42), 101-118.
- Turan, S. (1999). *Türk Devrim Tarihi, 4. kitap (birinci bölüm) çağdaşlık yolunda yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)*. Bilgi Yayınevi.
- Yuca, İ. S. (2014). *Enver Behnan Şapolyo: tarihçiliği, gazeteciliği ve edebi kişiliği* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

